

Het verlangen bij te dragen aan een synodale kerk

**Document van de Konferentie Nederlandse Religieuzen
in het kader van het synodaal proces**

Konferentie
Nederlandse
Religieuzen
knr |

Dit document is tijdens de bijeenkomst van de KNR op 9 juni 2022 te 's-Hertogenbosch door de aanwezige religieuzen aanvaard als bijdrage van de religieuzen in Nederland aan het Synodaal Proces.

Het proces van de raadpleging

De religieuzen in Nederland hebben enthousiast gereageerd op de uitnodiging van de prefect van het Dicasterie voor de Instituten van Godgewijd Leven en van de Gemeenschappen van Apostolisch Leven om een bijdrage te leveren aan het Synodaal Proces. De eerste maanden van 2022 heeft de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) verschillende bijeenkomsten georganiseerd in het kader van het Synodaal Proces. Deze vonden vanwege de coronasituatie online plaats.

Het proces zag er in grote lijnen uit als volgt:

- In de periode januari – maart 2022 hield de KNR vijf webinars. Het eerste webinar was informatief van aard en stond ook open voor mensen die zich nauw betrokken voelen bij de religieuzen in Nederland. Er waren ruim 300 deelnemers.
- Vervolgens hield de KNR vier webinars voor leden van ordes en congregaties waarbij telkens een van de hoofdthema's centraal stond: communio, participatie, missie en tenslotte synodaliteit zelf. Bij elk hoofdthema waren enkele van de subthema's gekozen. Gemiddeld namen rond de zeventig mensen deel. Achter sommige schermen zaten meerdere religieuzen, soms zelfs een hele gemeenschap.
- De deelnemers ontvingen voorafgaand aan elk webinar gespreksvragen die grotendeels waren ontleend aan het Vademecum van de Synode. Deelnemers gingen in groepen van zes tot acht mensen met elkaar in gesprek volgens de methode van het geestelijk gesprek. Van elk webinar werd een uitgebreid verslag gemaakt dat werd verstuurd aan alle deelnemers.

De samenvattingen van de vijf webinars vormen de basis van deze synthese van de KNR. Daarnaast hebben we ook verslagen verwerkt van afzonderlijke bijeenkomsten van groepen religieuzen en geassocieerde lekenbewegingen. Tijdens een afsluitende, plenaire bijeenkomst op 9 juni 2022 is een concepttekst van de synthese voorgelegd aan alle leden van de KNR. Na enkele aanpassingen is de tekst van deze synthese vastgesteld.

De ervaring van de raadpleging

Veel religieuzen gaven aan dat zij het onderlinge gesprek tijdens dit Synodale Proces zeer hebben gewaardeerd. De methode van het geestelijk gesprek stimuleerde een open, luisterende houding. De ontmoeting en uitwisseling tussen leden van verschillende religieuze instituten, van verschillende generaties van religieuzen en van actieve en contemplatieve religieuzen, werd als verrijkend en bemoedigend ervaren.

Het online overleg was voor velen aanvankelijk erg nieuw. Ondanks het gemis van het contact van aangezicht tot aangezicht, bleek al snel dat zo de actieve deelname werd vergemakkelijkt van leden van contemplatieve gemeenschappen en van de oudste generatie religieuzen die anders niet in staat zouden zijn geweest om naar bijeenkomsten te komen.

Over sommige kwesties kunnen de meningen tussen religieuzen scherp uiteenlopen. Soms leeft zelfs binnen eenzelfde gemeenschap grote verdeeldheid over fundamentele zaken in Kerk en samenleving. Deze verdeeldheid willen wij niet verdoezelen, maar ook open en eerlijk naar de synode brengen.

Het verlangen bij te dragen aan een synodale Kerk

De Kerk gaat religieuzen zeer aan het hart. Over hun dromen en wensen voor onze Kerk is veel gesproken tijdens de webinars. Aangemoedigd door de aansporing om eerlijk en vrijmoedig te delen wat met elkaar is besproken, legt de KNR het secretariaat van de Bisschoppensynode 2021-2023 graag de dromen en verlangens voor, maar ook de frustraties en pijn van religieuzen ten aanzien van de Kerk:

*Wij dromen van een Kerk die méér is dan een gebouw,
wij dromen van een kerkgemeenschap met een open hart:
die mensen inspiratie biedt om hun leven een richting te geven;
die er is voor de armen; die sober is en nadenkt over waar wij ons geld aan besteden;
die aandacht heeft voor jongeren;
die vrijmoedig durft te getuigen van het evangelie;
waar leiders en medegelovigen in gesprek blijven met elkaar en werkelijk naar elkaar luisteren;
die samenwerkt met christenen van alle gezindten;
die in gesprek is en samenwerkt met 'alle mensen van goede wil';
die als deel van de samenleving vaker van zich laat horen in het publieke debat.*

Wij lichten dit graag toe:

- die mensen inspiratie biedt om hun leven een richting te geven:

Religieuzen voelen zich geroepen open te staan voor élk mens: voor arm en rijk; jong en oud; vrouwen en mannen; mensen van Nederlandse afkomst of uit andere landen; voor lhbt-ers. Veel religieuzen vinden het uiterst pijnlijk dat grote groepen mensen veroordeeld en buitengesloten worden door een te strikte interpretatie van de kerkelijke moraal, bijvoorbeeld ten aanzien van seksualiteit en huwelijk. De barmhartigheid en gastvrijheid die bij religieuzen hoog in het vaandel staat, doet sommige religieuze gemeenschappen ertoe besluiten om bijeenkomsten en vieringen te houden waar mensen welkom zijn die zich elders buitengesloten voelen.

Ook al is Nederland een zeer gesecculariseerd land, toch zoeken veel mensen ernaar om hun leven betekenis te geven en in verbondenheid te leven met anderen. Sommige religieuze gemeenschappen kiezen er bewust voor om aan te sluiten bij traditionele symbolen en gebruiken van de Kerk. Het is hun ervaring dat mensen makkelijk instappen als zij eenvoudig bidden zoals de Kerk bidt. Maar anderen zijn van mening dat de traditionele liturgische taal een obstakel is voor veel mensen. De oude woorden vragen telkens om een vertaling naar de hedendaagse cultuur.

Ook wordt door sommigen opgemerkt dat we als Kerk moeten openstaan voor de wetenschap; dat wetenschappelijke inzichten meegewogen moeten worden in een open theologische en morele bestudering van de vraagstukken van leven en dood, van vrede en gerechtigheid. De

visie die paus Franciscus heeft beschreven in zijn encyclieken *Laudato Sí* en *Fratelli Tutti* zijn wat dat betreft een bron van inspiratie voor veel religieuzen.

- die er is voor de armen; die sober is en nadenkt over waar wij ons geld aan besteden:

Religieuzen zijn betrokken bij allerlei vormen van hulp aan mensen die worden uitgesloten: dak- en thuislozen, vluchtelingen, migranten. Zij willen kwetsbare medemensen ook daadwerkelijk nabij zijn: tijd nemen, mee optrekken, voor en samen met hen bidden. Velen merken op hoeveel rijkdom zij hebben ontvangen in allerlei ontmoetingen met mensen uit de maatschappelijke marge.

Vanuit hun verbondenheid met gemarginaliseerde groepen zoeken religieuzen soms ook het gesprek op met de overheid en politiek. Religieuzen zien op dit vlak een rol voor zich van ‘spreekbuis zijn’, hoe stroperig het contact met overheid en politiek ook kan zijn.

In contemplatieve gemeenschappen en gemeenschappen van ouderen houdt men het venster naar de wereld open door gastvrijheid, onderlinge gesprekken over wat er in de wereld gebeurt en door financiële ondersteuning van projecten. Ook het bidden voor vrede en gerechtigheid is voor deze gemeenschappen een vorm van dialoog met de wereld. Zo worden de kloostermuren “als het ware doorzichtig”, werd opgemerkt.

- die aandacht heeft voor jongeren:

In veel parochies zijn er bijna geen jonge mensen. In een aantal kerkelijke bewegingen en nieuwe gemeenschappen zijn vaak wel jonge en enthousiaste jonge mensen. Nieuwe bewegingen spreken jonge mensen klaarblijkelijk meer aan.

Ook in onze gesecculariseerde samenleving, zoeken veel jongeren naar zingeving, verbondenheid en stilte. Zij hebben echter niets of weinig meegekregen van de kerkelijke traditie. De ervaring van religieuzen die veel optrekken met jongeren is dat de gesprekken die zij met hen hebben inspirerend en verrijkend zijn, ook voor de religieuzen zelf. Daarbij merken ze wel op dat het belangrijk is dat je jezelf blijft en je niet boven anderen stelt.

Tot grote verwondering en vreugde van sommige religieuze instituten, ontdekken jongeren soms weer dat het religieuze leven iets te bieden heeft wat leven gevend is. Jonge mensen kloppen aan kloosterpoorten. “Help ons”, zeggen ze, “om een leven in waarachtigheid en oprechtheid te beginnen”. “Help ons”, zeggen ze, “want de missie van het religieuze leven is een belangrijk antwoord op de vragen van deze tijd.”

- die vrijmoedig durft te getuigen van het evangelie:

Er leven in de Nederlandse samenleving veel onbegrip en vooroordelen over Kerk en geloof. Het schandaal van het seksueel misbruik weegt zwaar op de Kerk en heeft de geloofwaardigheid van het kerkelijke spreken over seksuele moraal ernstig aangetast. Religieuzen voelen pijn en schaamte hierover. In deze context voelen velen schroom om te spreken over het geloof.

Tegelijk zijn religieuzen zich bewust van de rijkdom van hun leven. Het geloof is voor hen een bron van vreugde en mededogen die zij graag delen. Zij willen op een aanstekelijke manier het geloof uitdragen: niet veroordelend maar barmhartig en betrokken. Hun ervaring is dat als je interesse toont en de persoon tegenover je ‘op ooghoogte ontmoet’, diepgaande gesprekken over geloof en leven mogelijk zijn, ook met mensen van andere geloven of levensbeschouwingen. In dagelijkse contacten met mensen, vaak gewoon op straat, kunnen mooie gesprekken tot stand komen.

Verder werd meermaals opgemerkt dat ‘spreken’ niet alleen gebeurt met woorden: “Ook onze levenswijze ‘spreekt’; door wie wij als religieuzen *zijn* getuigen we al.”

- waar leiders en medegelovigen in gesprek blijven met elkaar en werkelijk naar elkaar luisteren:

Religieuzen zijn verheugd dat het Synodaal Proces zo benadrukt dat wij als gelovigen voorafgaand aan elk onderscheid – bisschop, priester, religieus, leek - leerlingen zijn van Christus. Gemeenschappen van religieuzen proberen bewust een plek te zijn waar de gelijkwaardigheid van broeders, zusters en leken wordt beoefend door gedeelde verantwoordelijkheid. Meerdere ordes en congregaties hebben een lekgroep die zich nauw betrokken voelt bij de zending van het instituut: een derde orde, oblaten, geassocieerde leden. Zij participeren in het gebed en werk van de gemeenschap. Voor zowel de religieuzen als de geassocieerde leken is dat zeer verrijkend.

Religieuzen hopen dat we als Kerk leren om de gaven van álle gelovigen te erkennen en waarderen, omdat de H. Geest ook in hen werkzaam is; dat vrouwelijke en mannelijke leken worden ingeschakeld op alle beleidsniveaus; dat de kerkelijk leiding de vele mensen die zich op allerlei terreinen van Kerk en samenleving inzetten voor gerechtigheid en bescherming van de rechten van de mens, bemoedigt.

Over de positie van vrouwen in onze Kerk is in onze gesprekken regelmatig opgemerkt dat vrouwen altijd en overall een zeer belangrijke bijdrage leveren aan het kerkelijke leven, maar dat veel – vooral leidende - functies alleen voor mannen open staan. Veel religieuzen hopen en verlangen ernaar dat vrouwen op alle niveaus van het kerkelijke leven een bijdrage kunnen leveren, ook in bestuurlijke en leidende functies.

- die samenwerkt met christenen van alle gezindten:

Op lokaal niveau hebben kloosters en religieuze gemeenschappen vaak goede contacten met medechristenen. De ‘officiële’ oecumene in Nederland verloopt echter stroever dan vroeger. Veel religieuzen betreuren deze stagnatie en verlangen naar een nieuw elan in het oecumenisch gesprek, naar een waarachtig getuigenis van eenheid. Dat is des te belangrijker, aangezien de meeste kerken in Nederland te maken hebben met vergrijzing en krimp. Veel gasten van kloosters, vaak meer dan de helft, zijn van protestantse huize. De eucharistie is echter een lastig punt in de gastvrijheid die kloosters willen bieden. Men is zich ervan bewust dat intercommunie niet is toegestaan. Veel religieuzen vinden dit pijnlijk en frustrerend. Sommigen zeggen: ‘Durf te wachten; werk verder aan de bereidheid van beide kanten om dingen samen te doen.’

- die in gesprek is en samenwerkt met ‘alle mensen van goede wil’:

De communio met Christus is fundamenteel voor het religieuze leven. Tegelijk is deze communio een uitdaging om onze communio met anderen vorm te geven. Ook het gesprek met mensen die niet aangesloten zijn bij een kerk of religie maar zoekend zijn, is voor religieuzen belangrijk. Wat ons als mensen bindt, is immers belangrijker dan wat ons scheidt. Kernwoorden die in onze gesprekken zijn genoemd, zijn: respect, openheid, vertrouwen, het accepteren van het anders zijn. Als mensen denken de waarheid in pacht te hebben stopt alle gesprek.

Religieuze gemeenschappen hebben vele en rijke contacten met allerlei mensen: gasten van allerlei geloofsrichtingen, personeel, burens. Sommigen deelden hun ervaring dat het

religieuze kleding – dus zichtbaar zijn als religieus – vaak aanleiding geeft tot spontane contacten, ook met moslims en jongeren; deze contacten zijn bijna altijd vriendelijk en positief.

Overbrugging van verschillen vindt ook plaats in diaconale activiteiten. Het kan daarbij zowel gaan om lokale problemen als om de grote mondiale problemen van deze tijd: klimaatverandering, afname van biodiversiteit, de kloof tussen arm en rijk. We moeten mogelijkheden zien en dingen durven doen. De solidariteit en hulp die we nu zien met Oekraïners op de vlucht is hartverwarmend! Op dit soort momenten wordt zichtbaar hoeveel mensen bereid zijn zich in te zetten voor anderen. Het gaat erom samen te werken met alle mensen van goede wil en zo een tegenkracht te vormen tegen alle krachten die haat en verdeeldheid teweeg brengen.

- die als deel van de samenleving vaker van zich laat horen in het publieke debat:

Religieuzen zijn blij met de ruime definitie die in het Synodale Proces wordt gegeven van missie. We dienen als Kerk een groter doel, namelijk om de wereld meer te maken zoals God die heeft bedoeld; een wereld waarin God zich thuis kan voelen omdat mensen er in goedheid en vrede met elkaar leven, waarin zij elkaar recht doen en niemand tekort komt aan liefde en brood. Het beeld dat de paus soms gebruikt van de Kerk als veldhospitaal, inspireert velen. De pastor moet niet ruiken naar wierook, maar naar de schapen!

In een samenleving waarin individualisme en autonomie zulke dominante waarden zijn, vormen gemeenschappen van religieuzen een teken van tegenspraak. Zij leven vanuit een verbondenheid met Christus, met anderen en met elkaar. Monastieke religieuzen zijn op een eigen manier betrokken bij de missie van de Kerk. Zij leven sterk mee, bidden voor Kerk en wereld en al haar noden en vreugden. Zij ontmoeten vele gasten en pogen hen te sterken voor hun eigen engagement in de wereld.

Oudere religieuzen voelen zich uitgedaagd om in de beperkingen van leeftijd en vitaliteit de mogelijkheden te benutten die zich aandienen. Dat doen zij in gebed en door acties van anderen te ondersteunen. Leven in dankbaarheid voor alles wat zij als religieuzen hebben mogen betekenen voor Kerk en samenleving, is voor hen ook een bijdrage die ze kunnen leveren aan Kerk en maatschappij.

Voortgaan op de weg van synodaliteit

Wij vinden het enorm bemoedigend dat de Kerk dankzij het Synodaal Proces overal ter wereld in beweging is en dat iedereen mag bijdragen. Wij hopen dat de synode ons allen zal helpen om de betekenis van ons doopsel dieper te ontdekken en dat elk van ons zich geroepen zal weten om bij te dragen aan het leven en de missie van onze Kerk. Wij hopen dat dit proces voortgaat, ook na de Bisschoppensynode.

Het is heilzaam om in een open sfeer te mogen uitspreken waar men pijn aan heeft geleden of nog lijdt. Want er ligt in de Nederlandse Kerk veel pijn door de polarisatie in het verleden en heden, ook onder ons religieuzen. We hopen dat we als mensen die hart hebben voor de Kerk maar er soms toch heel verschillend in staan, naar elkaar weten te luisteren. Er leeft onder ons een breed gedeeld verlangen om een richting naar voren te vinden: dat leken, nieuwe bewegingen, religieuzen en bisschoppen het beste in elkaar naar boven halen; dat we zo als Kerk ook voor een jonge generatie betekenisvol zijn.

We beseffen dat veranderingen ook weerstand oproepen. Het kan lastig zijn om een houding te doorbreken van 'Zo hebben we het altijd gedaan'. Mensen moeten bereid zijn de weg van synodaliteit te gaan en zich te laten vormen hierin. Op dit vlak hebben veel religieuze instituten de afgelopen decennia een hele ontwikkeling afgelegd; een cultuuromslag van een autoritair leiderschap naar een meer luisterend leiderschap. Daarmee is ook het besef van gezamenlijke verantwoordelijkheid gegroeid; het besef dat iedereen in de gemeenschap een rol heeft en zijn of haar talenten kan inzetten. Luisterend leiderschap is niet eenvoudig met alle verschillende karakters en inzichten. Maar onze ervaring is dat wanneer men meningsverschillen op een constructieve manier benadert, men tot positieve uitkomsten kan komen. We denken dat dit soort ervaringen ook vruchtbaar kunnen zijn voor onze Kerk, op haar weg van synodaliteit.

We gaan graag voort op de weg van synodaliteit en willen zoals de Emmaüsgangers voorbij onze teleurstellingen zien, in het bewustzijn dat de Heer met ons meegaat. Wij streven naar aan grotere eenheid, maar beseffen dat die ook en vooral een gave is van de Heilige Geest. Dat vraagt van ons allen om zo open mogelijk samen op weg te gaan, zonder van tevoren te bepalen waar we uit zullen komen.